

Vergaderjaar 2017–2018

34 775 IV

Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2018

Nr. 41

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 31 mei 2018

Inleiding

De tijdelijke wet taakverwaarlozing Sint Eustatius (Kamerstuk 34 877), die de regering in februari aan uw Kamer heeft voorgelegd, is een uiterst redmiddel waartoe niet lichtzinnig is besloten. In de debatten – in de ministerraad en Tweede- en Eerste Kamer (Kamerstuk 34 877, nr. 6 en Handelingen I 2017/18, nr. 18, item 6) – is de noodzaak tot deze stap uitvoerig besproken, in het licht van de bevindingen van de Commissie van Wijzen. Met unanieme parlementaire steun is het tijdelijke wetsvoorstel taakverwaarlozing aanvaard.

Uitgangspunt van de bestuurlijke ingreep is dat de interventie zo kort als mogelijk duurt, maar zo lang als nodig om tot resultaten en het herstel van de rechtsorde te komen. Resultaten die bestendigen en leiden tot rechtszekerheid, ontwikkelingsmogelijkheden en een verbeterd welzijn van de bevolking van Sint Eustatius. Ik hecht hier sterk aan en dat is één van de redenen dat ik Sint Eustatius sinds de ingreep meerdere malen heb bezocht; eind april samen met Minister Grapperhaus (waar ik uw Kamer per brief over heb geïnformeerd (Kamerstuk 34 773, nr. 14) en onlangs ook met Minister-President Rutte. Met deze eerste brief over de voortgang voldoe ik aan mijn toezegging aan uw Kamer om u periodiek te informeren over de bestuurlijke, sociale en economische ontwikkelingen op Sint Eustatius na de bestuurlijke ingreep op 7 februari 2018.

Algemeen beeld

Na de inwerkingtreding van de Tijdelijke wet taakverwaarlozing Sint Eustatius heeft de regeringscommissaris zich een beeld gevormd van de situatie op het eiland. De situatie is ernstig, de verwaarlozing en achterstanden zijn nog omvangrijker dan aanvankelijk was gedacht en op vrijwel alle terreinen zichtbaar en merkbaar. De vraagstukken hangen daarnaast

nauw met elkaar samen. Zo veroorzaken tropische regenbuien en orkanen grote hoeveelheden water dat niet adequaat wordt afgevoerd en daardoor eroderend werkt. Dit water zou effectief gebruikt kunnen worden door het op te slaan en te gebruiken in de land- en tuinbouw. Zo kan de productie van groente en fruit op Sint Eustatius vergroot worden. Gelet op het feit dat de prijzen van eigen verse producten aanzienlijk lager zijn dan die van geïmporteerde producten, zal dit de kosten voor levensonderhoud kunnen verlagen. Ook het meest schrijnende vraagstuk, de armoede, is van veel factoren afhankelijk: niet alleen van de vaststelling van een sociaal minimum, maar ook van de sociale woningmarkt, de economische mogelijkheden, de kinderopvang en de mogelijkheden tot scholing.

Het op orde krijgen van alle domeinen en van het lokale ambtelijk apparaat is een grote opgave waarbij het tijdsbeslag zeker twee jaar omvat, zoals al in het rapport van de Commissie van Wijzen werd geduïd. En dan nog ligt er op een aantal domeinen alleen een betere basis waar andere bestuurders verder op kunnen bouwen. Een simpel voorbeeld: het renoveren van het complete wegennet, zo'n 40 km, is niet alleen fysiek onmogelijk binnen twee jaar, maar ook zijn daarvoor niet voldoende financiële middelen beschikbaar. In de eerste vier maanden van het bestuur is daar nog het vraagstuk bijgekomen van de erosie van de kuststrook in Lower Town. De zee heeft nu zo veel land weggeslagen dat er acuut maatregelen nodig zijn om de erosie een halt toe te roepen. Problematisch bij dergelijke grote projecten is dat er gedurende het aanstaande orkaanseizoen de kans bestaat dat er beperkte in- en uitvoer mogelijk is van (groot) materieel via schepen.

De financiële positie van het openbaar lichaam is kwetsbaar. De uitdaging is dan ook met de bestaande middelen maximaal effect te bereiken. Zaak is slimme verbinding te realiseren tussen de middelen van het openbaar lichaam, de middelen voor de wederopbouw, de regionale enveloppe, de middelen uit het regeerakkoord voor de exploitatie van de infrastructuur, de middelen voor sociaaleconomische ontwikkeling – de zogenoemde integrale middelen – en andere impulsen vanuit de rijksoverheid, waaronder de structurele middelen ter bestrijding van armoede onder kinderen. Dit, naast het versterken van de economische ontwikkeling van het eiland zelf. Hiermee kan – los van de benodigde inhaalslag op het innen van lokale belastingen – het eigen inkomstengebied worden vergroot en meer werkgelegenheid worden gecreëerd. Met een integrale aanpak kan maximaal effect worden bereikt.

Opinie en verwachtingen

De regeringscommissaris is vanaf dag één in gesprek gegaan met de bevolking en de ambtenaren om het vertrouwen te herstellen, behoeften in kaart te brengen en transparant te zijn over de aanpak en de werkzaamheden. De regeringscommissaris en zijn team besteden veel tijd aan evenementen en initiatieven van de bevolking. Na vier maanden is onder een deel van de criticasters naast acceptatie ook steun voor de ingreep ontstaan. Tegelijkertijd zijn de lokale verwachtingen ten aanzien van de concrete resultaten zeer hoog, vooral op sociaaleconomisch terrein en ten aanzien van de dienstverlening door het openbaar lichaam, alsook op domeinen die buiten de invloedssfeer van het bestuur liggen, zoals de curatieve zorg.

Vanaf het begin is geïnvesteerd in het ambtelijk apparaat, dat uiteindelijk de duurzame verandering moet ondersteunen. Naast het op orde brengen van de processen worden en zijn er ondersteunende ambtenaren aangesteld op vitale functies als Financiën, Personeel, ICT en bij de directie Maatschappij en Welzijn. De meerderheid van de ambtenaren ziet de huidige situatie als een kans en steunt de regeringscommissaris. In

plaats van intimidatie, manipulatie, willekeur en/of vriendjespolitiek, zien deze ambtenaren ruimte voor de ontwikkeling van ambtelijke professionaliteit.

De betrokkenheid van de bevolking bij de werkzaamheden van de regeringscommissaris is groot. Dat blijkt uit het succes van het wekelijkse inloopsprekkuur dat de regeringscommissaris en zijn plaatsvervanger houden en uit de goed bezochte townhall meetings. Ook het overleg met de opgerichte Maatschappelijke Raad van Advies levert over en weer veel informatie, ideeën en vertrouwen op. De persoonlijke betrokkenheid van de leden van de Maatschappelijke Raad van Advies heb ik ook zelf in diverse gesprekken ondervonden. Daarnaast wordt gecommuniceerd door middel van radio en Facebook. Samen met het Ministerie van Algemene Zaken wordt de website van het openbaar lichaam vernieuwd en geprofessionaliseerd. Al deze vormen van interactie worden ingezet ten behoeve van het creëren van draagvlak, het winnen van vertrouwen, het verwerven van kennis over de behoeften en wensen van de bevolking en het verantwoorden van gemaakte bestuurlijke keuzes.

Het politieke landschap

Het politieke landschap op Sint Eustatius is al jaren sterk gepolariseerd en geënt op het voeren van vriendjes- en machtspolitiek. Dit was ook reeds vóór 7 februari 2018 het geval. Een aantal politieke partijen heeft zich inmiddels in een platform verenigd. De regeringscommissaris is met de groep in gesprek gegaan, waarbij hij heeft aangegeven regelmatig met de groep van gedachten te willen wisselen. De regeringscommissaris is ook blijvend bereid tot een uitgestoken hand naar de voormalige coalitie en diegenen die kritisch staan ten opzichte van de bestuurlijke ingreep. Daarnaast heeft hij opdracht gegeven om een reeks van opleidingen te ontwikkelen voor iedereen die in de toekomst een bestuurlijke functie ambieert in een eilandsraad of een bestuurscollege, teneinde te bewerkstelligen dat het bestaande politieke patroon wordt doorbroken. Het doel is de samenleving robuuster te maken met een krachtig maatschappelijk middenveld, een professioneel ambtenarenapparaat en een transparant klimaat waarin talent zich wil verbinden met politiek en bestuur.

De ambtelijke organisatie

De regeringscommissaris heeft geïnventariseerd waar de grootste knelpunten zitten in het bestuurlijke kader in combinatie met de kracht van het ambtelijk apparaat. Administraties zijn veelal niet op orde en lijden aan (ernstige) tekortkomingen, zoals de financiële huishouding, de lokale belastingheffingen en de bevolkingsadministratie.

De elektronische infrastructuur is sterk verouderd. Veel verordeningen vragen om modernisering, een correcte toepassing, uitvoering van beleid, evenals een juiste en volledige toepassing van toezicht en handhaving. Deze tekortkomingen zorgen ook voor problemen in de vergunning- en subsidieverlening en de invordering van openstaande huren, erfpacht, retributies, havengelden en lokale belastingen. Door de lage kwaliteit van het bevolkingsregister, inclusief de bestandsvervuiling, wordt ook aan andere afnemende en uitvoerende diensten als de IND, de Belastingdienst, ZVK en de SZW-unit van de Rijksdienst Caribisch Nederland onvoldoende betrouwbare informatie geboden. Het kiesregister en de statistieken van het CBS zijn daardoor ook verre van volledig en/of juist. Een actueel bevolkingsregister en daarmee kiesregister van degelijke kwaliteit is echter van belang voor het organiseren van verkiezingen. Het verbeteren van de financiële huishouding, de administraties en de processen, alsmede het aanpassen van verordeningen en procedures is alledaags werk in deze fase. Deze verbeteringen worden nu ondersteund door een aantal uit Nederland afkomstige ambtenaren. Om het ambtelijk

apparaat zelf adequater te laten functioneren, wordt een personeels- en opleidingsplan opgesteld. In dat plan wordt ook opgenomen in hoeverre de omvang van het ambtelijk apparaat verminderd kan worden. Het is verhoudingsgewijs groot, waardoor de personele kosten 70% van de begroting van het openbaar lichaam uitmaken. Voor een deel is de omvang te verklaren door het uitgebreide takenpakket en het feit dat Sint Eustatius een lucht- en zeehaven heeft. De regeringscommissaris beziet of er wellicht ook taken elders belegd zouden kunnen worden. Een ander vraagstuk is dat van de huisvesting. Bestuur en ambtenaren zijn nu op zo'n 19 locaties gehuisvest. Op korte termijn kan dat aantal enigszins worden teruggebracht, nu het gerestaureerde Government Guesthouse weer beschikbaar is voor het bestuur en de ambtelijke staf. Op langere termijn zou één bestuurskantoor de slechte huisvestingssituatie aanzienlijk kunnen verbeteren én besparingen opleveren.

Financiële beheer en administratie

Een van de voornaamste taken van de regeringscommissaris is om de financiën van het openbaar lichaam Sint Eustatius op een aanvaardbaar niveau te brengen. Gelet hierop heb ik in onderling overleg met de regeringscommissaris afgesproken om de artikelen 9 t/m 12 en 17 t/m 39 van de FinBES, die weliswaar nu niet gelden voor het openbaar lichaam Sint Eustatius, toch zoveel mogelijk analoog toe te passen. Dit zal de overgang naar het reguliere financiële beheer na de tijdelijk wet taakverwaarlozing vergemakkelijken en draagt bij aan de ambitie om het bestuur van het openbaar lichaam Sint Eustatius in de toekomst naar behoren te laten functioneren.

Met het verbeteren van de financiële administratie wordt voortgang geboekt. Het openbaar lichaam is erin geslaagd de 1ste kwartaalrapportage onlangs aan te leveren. Ook worden stap voor stap achterstanden in de invordering van gelden weggewerkt en geeft de regeringscommissaris aan gestart te zijn met het alsnog innen van de logeerbelasting. De liquiditeitspositie is een punt van zorg voor de regeringscommissaris, specifiek het ontbreken van voldoende beheer- en onderhoudsgelden, terwijl op velerlei terreinen dringend onderhoud wenselijk is.

Het sociale domein

De regeringscommissaris is zich ervan bewust dat de acceptatie van het bestuur door de bevolking in belangrijke mate afhankelijk is van successen die geboekt worden in het sociale domein. Dat onderschrijf ik en het is niet voor niets dat dit onderwerp ook in de debatten in het parlement ruimschoots aan de orde is geweest. Voor de bevolking is een belangrijke prioriteit het vergroten van de bestaanszekerheid. Hier zet de regeringscommissaris zich samen met het kabinet voor in. De uitkomsten van het onderzoek naar het ijkpunt bestaanszekerheid en de kabinetsreactie hierop zijn daarbij in grote mate bepalend en het streven is erop gericht om uw Kamer hier voor de zomer over te informeren.

De regeringscommissaris heeft vastgesteld dat de sociale woningmarkt zowel kwalitatief als kwantitatief onder de maat is. Het herstel van de ruim 100 door de orkanen getroffen particuliere en sociale woningen biedt wel enige soelaas qua onderhoud, maar is bij lange na niet voldoende om de verwaarlozing te keren. Eerste gesprekken zijn gevoerd met een Nederlandse woningcorporatie om af te tasten in hoeverre deze behulpzaam kan zijn bij de verbetering van de sociale woningmarkt. Het proces van herstel van de getroffen woningen is overigens voortvarend opgepakt en wordt met oog op het nieuwe orkaanseizoen met de beschikbare capaciteit en middelen in augustus afgerond.

Door de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is en wordt veel geïnvesteerd in de zorg en het

onderwijs. Vanuit delen van de maatschappij zijn daarbij met betrekking tot de ziekenhuisfunctie voorzieningen verwachtingen die niet realistisch zijn. De regeringscommissaris tracht de verwachtingen telkenmale te temperen. Er zijn op Sint Eustatius structurele investeringen nodig om specifieke groepen als jongeren, ouderen en gehandicapten, buiten de kaders van de familie om, een adequate sociale leefomgeving te bieden. Samen met een aantal maatschappelijke organisaties en de betrokken departementen, tracht de regeringscommissaris het aantal voorzieningen te vergroten en te verbeteren.

Het fysieke domein

De kwaliteit van de infrastructuur op Sint Eustatius is ver ondermaats. Grote problemen zijn de slechte en niet onderhouden wegen, de niet onderhouden zee- en luchthaven, een fragiele, sterk eroderende kuststrook, niet onderhouden monumentale panden en historische ruïnes en tekortschietende watervoorzieningen. Niet alleen de kuststrook in Lower Town is aan erosie onderhevig, ook de klif aan de havenzijde en de kust bij de luchthaven zijn ernstig geërodeerd. Bij het aanpakken van de klif is het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties nauw betrokken. De stijgende zeewaterspiegel, het frequenter voorkomen van «swells» en orkanen, dragen aan versnelling van het vraagstuk bij, evenals het ongecontroleerd wegvloeien van regenwater en het loslopende vee. Het erosievraagstuk is samen met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat opgepakt. In juni doet het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat nader onderzoek naar de volle breedte van het erosievraagstuk. Ondertussen heeft de regeringscommissaris de contouren aangereikt van een plan dat niet alleen de ernstige erosie van de kuststrook stopt, maar tegelijkertijd de zeehaven verbetert, de bedrijvigheid laat toenemen en unieke historische objecten behoudt en toegankelijk maakt voor toeristen. De contouren van dit plan worden tegen de bevindingen van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gehouden.

Inmiddels is de eerste aanbesteding van de renovatie van een van de wegen in voorbereiding. Na een offerteprocedure worden de eerste 300 autowrakken op dit moment van het eiland afgevoerd. Er liggen ca. 1.000 autowrakken die milieu en gezondheidsrisico's opleveren, grote veiligheidsrisico's vormen bij orkanen en afbreuk doen aan de ongereptheid en schoonheid van het eiland. Het verdere afvalbeheer is inmiddels uitbesteed, waarbij het bestuur te kennen heeft gegeven binnenkort de verordening met betrekking tot de bijdragen aan het ophalen van afval te moderniseren. Vanuit het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is het idee geopperd om de afvalverwerking in gezamenlijkheid uit te voeren voor Sint Maarten, Saint Martin, Saba en Sint Eustatius. Een aantal natuur-, landbouw- en veeteeltbedrijven, een aantal historische objecten en de (historische) begraafplaatsen zijn eveneens door de orkanen getroffen.

De economische structuur

De economie is door de kleinschaligheid kwetsbaar. De afhankelijkheid van Sint Maarten is groot. Nu dit land door de orkanen zwaar is getroffen, heeft dat negatieve gevolgen voor de bereikbaarheid van Sint Eustatius. Dat heeft ook negatieve effecten op de toegankelijkheid en betaalbaarheid van diensten en producten.

In het kader van de wederopbouw heeft het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat de toeristische sector gecompenseerd voor inkomensderving. Deze uitkeringen en het investeren van wederopbouwgeden in

het herstel van woningen, (historische) gebouwen, agrarische bedrijven en natuur zorgen ervoor dat de bedrijven hebben kunnen overleven en de economie een impuls krijgt. In diverse gesprekken met lokale ondernemers is mij gebleken dat de genoemde regeling behulpzaam is geweest. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat stimuleert ook kleinschalige groenteteelt door een bijdrage te leveren aan de kassen op scholen. Tevens wordt gewerkt aan de tweede fase van het solar park.

Door de relatief vroege droogteperiode dit voorjaar kampen de landbouwbedrijven eerder dan gebruikelijk met watertekorten, waardoor de landbouwproductie ernstig wordt bedreigd. STUCO (St. Eustatius' drinkwater- en elektriciteitsbedrijf) loopt tegen een aantal problemen op met de productie, herstelwerkzaamheden, onderhoud en de wens tot uitbreiding van het klantenbestand. Een belangrijke oorzaak voor deze problemen is het ontbreken van adequate kennis van drinkwatervoorziening binnen STUCO. Dit heeft mede geresulteerd in achterstallig onderhoud. De regeringscommissaris doet samen met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat nader onderzoek naar deze problematiek. Binnenkort wordt een lid van de Raad van Commissarissen benoemd die kennis heeft van drinkwatervoorzieningen.

Openbare orde en veiligheid

De regeringscommissaris constateert dat zich op dit moment op straat weinig problemen voordoen waar het de openbare orde en veiligheid betreft. Zedenmisdrijven en huiselijk geweld zijn echter problemen die permanent aandacht vragen. Het is een kwestie van een lange adem om dit probleem te verkleinen, waar niet alleen de cultuur van verzwijgen een vraagstuk is, maar ook kleine behuizingen en armoede. Samen met de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Justitie en Veiligheid span ik mij in om tot verbetering te komen op het terrein van huiselijk geweld.

In het verband van crisis- en rampencoördinatie heeft de regeringscommissaris om technische bijstand gevraagd om de benodigde plannen robuust te maken. Dat verzoek heeft er mede toe geleid dat hij opdracht heeft gegeven de al jarenlange slepende renovatie en inrichting van een Stata Emergency Operations Centre te realiseren.

Integrale aanpak

Binnen de eigen verantwoordelijkheidsdomeinen wordt een vraagstuk steeds zo veel mogelijk *integraal* aangepakt: indien nodig wordt de betreffende verordening gemoderniseerd, wordt de ambtelijke procedure verbeterd en wordt de van toepassing zijnde regelgeving gerespecteerd en nageleefd. Op veel terreinen is samenwerking met en bijstand van Nederlandse departementen nodig, omdat daar meer expertise en beschikbare financiële middelen aanwezig zijn.

Daarbij is het ook van belang om de beschikbare middelen, bijvoorbeeld de wederopbouw gelden en de regionale enveloppe, zo in te zetten dat in samenhang het maximale effect kan worden gerealiseerd. Daarnaast hanteert de regeringscommissaris de lijn om een aantal nadelen van de schaalgrootte van het eiland op te heffen door middel van uitbesteding van taken. Zo is met een aantal (overheids)organisaties overleg gaande over de lokale belastingheffing en -inning, over backoffice taken van de bevolkingsadministratie en over het beheer van het lokale sociale woningenbestand. Ook zijn er gesprekken gaande ten aanzien van de betaalbaarheid en kwaliteit van het telefonie- en internetverkeer.

Tot slot

Ik constateer samen met de regeringscommissaris dat de opgaven op Sint Eustatius veelomvattend zijn en dat het tijd kost om duurzaam effect te bewerkstelligen voor de bewoners van Sint Eustatius. Daarnaast worden de activiteiten in een dynamische omgeving uitgevoerd, waarbij prioriteiten op relatief korte termijn kunnen verschuiven gelet op urgentie en het feit dat nieuwe problemen zich aandienen. De eroderende kuststrook is hier een voorbeeld van. Mede hierom hecht ik er veel waarde aan om uw Kamer frequent over de voortgang op Sint Eustatius te berichten, onder meer via verslagen van bezoeken en in debatten met uw Kamer. Gelet op het zomerreces ben ik voornemens om u medio november 2018 van een tweede periodieke rapportage over de voortgang te voorzien.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
R.W. Knops